

1. Данные первичного исследования уровня развития силы школьников 5–9-х классов при сравнении с нормативными критериями соответствуют оценке 3 балла («средний уровень»).

В возрастном аспекте в основном наблюдается достоверное улучшение результатов с возрастом, как у мальчиков, так и у девочек исследуемых групп ($p < 0,05$ – $0,001$). В половом аспекте, выявлено доминирование результатов мальчиков над данными девочек ($p < 0,01$; $0,001$).

2. Включение в процесс физического воспитания упражнений чирлидинга положительно повлияло на уровень развития силы школьников экспериментальных групп, который стал соответствовать выше среднего уровню – 4 балла. Наиболее значительный прирост в показателях зафиксирован у мальчиков 10 лет и девочек 12 лет по всем исследуемым параметрам. Показатели уровня развития силы школьников контрольных групп после эксперимента не претерпели значительных изменений.

Анализ результатов повторных исследований в возрастном и половом аспекте не выявил значительных изменений, по сравнению с первоначальными данными.

3. Проведенные исследования свидетельствуют о положительном влиянии предложенных нами комплексов упражнений чирлидинга на уровень развития силы учащихся 5–9-х классов, что дает возможность рекомендовать учителям физической культуры включать в учебный процесс по физическому воспитанию школьников средних классов разработанные нами упражнения чирлидинга.

ПЕРСПЕКТИВЫ ДАЛЬНЕЙШИХ ИССЛЕДОВАНИЙ в данном направлении могут осуществляться путем определения степени влияния занятий чирлидингом на уровень развития выносливости школьников средних классов.

ЛИТЕРАТУРА

1.Бойко О. О. Оздоровчо-виховне значення організованої перерви у режимі навчального дня учнів початкових класів / О. О. Бойко, О. П. Франчук, І. О. Донець, М. П. Дейкун // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка [Текст]. – Вип. 118. – Т. I. / Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка; гол. ред. Носко М. О. – Чернігів : ЧНПУ, 2014. – С. 32–34.

2.Іващенко О. В. Оцінка функціональної, координаційної і силові підготовленості хлопців 7–8 класів / О. В. Іващенко, Т. С. Єрмакова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2015. – №9. – С. 20–25.

3.Москаленко Н. В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів : дис.... докт. наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». – Дніпропетровськ, 2009. – 461 с.

4.Москаленко Н. Педагогічні інновації у фізичному вихованні / Н. Москаленко // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2009. – № 1. – С. 19–22.

5.Носко М.О. Теоретико-методичні аспекти зміцнення фізичного здоров'я учнівської та студентської молоді / М. О. Носко, С. С. Єрмаков, С. В. Гаркуша // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт / Черніг. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів: Вид-во ЧДПУ, 2010. – Вип. 76. – С. 243–247.

6.Mulik K.V. Vpliv zanjat' pishohidnim turizmom na riven' zdorov'ja pidlitkiv 13 rokov / K.V. Mulik, T. I. Grin'ova // Pedagogika, psihologija ta mediko-biologichni problemi fizichnogo vihovannja i sportu. – 2015. – N 8. – S. 40–44.

7.Romanenko V. A. Diagnostika dvigateľnyh sposobnostej. Uchebnoe posobie / V. A. Romanenko. – Doneck : Izdatel'stvo Don NU, 2005. – 290 s.

8.Sergienko L. P. Testuvannja ruhovih zdibnostej shkoljariv / L. P. Sergienko – Kiiv: Olimpijs'ka literatura, 2002. – 438 s.

9.Sorokolit N. S. Udoskonalennja fizichnogo vihovannja uchniv 5–9 klasiv iz zastosuvannjam variativnih moduliv navchal'noi programi : avtoref. dis.... kand. nauk z fiz. vihovannja ta sportu : [spec.] 24.00.02 «Fiz. kul'tura, fiz. vihovannja riznih grup naselennja» / N. S. Sorokolit; L'viv. derzh. un-t fiz. kul'turi. – L., 2015. – 20 s.

10. Yermakova T.S. Individualization of forming health culture in schoolchildren of Polish schools. Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports, 2015;1:29-33. <http://dx.doi.org/10.15561/18189172.2014.1206>

Без'язичний Б.І.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

РЕАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Без'язичний Б.І. Реалізація системи формування етичної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. Стаття присвячена проблемі впровадження системи формування етичної компетентності в процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Автором розглянуто особливості застосування відповідних форм та методів організації навчально-виховного процесу на послідовних етапах реалізації розробленої системи: підготовчо-стимулювальному, світоглядно-когнітивному, особистісно-позиційному, діяльнісно-поведінковому, рефлексивно-корегульованому. Забезпечення формування компонентів етичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури здійснювалось за такими напрямками: поглиблення етичними питаннями змісту навчальних дисциплін і курсів; упровадження спеціально розробленого інтегрованого курсу «Етична компетентність учителя фізичної культури»; організація етично спрямованої поза аудиторної діяльності; забезпечення набуття студентами досвіду професійно-етичної поведінки й діяльності під час проходження педагогічної практики; стимулювання студентів до професійно-етичного самовдосконалення.

Ключові слова: система, етична компетентність, майбутній учитель, фізична культура, методи навчання.

Безъязычный Б. И. Реализация системы формирования этической компетентности будущего учителя физической культуры. Статья посвящена проблеме внедрения системы формирования этической компетентности в процесс профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры. Автор рассмотрены особенности применения соответствующих форм и методов организации учебно-воспитательного процесса на последовательных этапах реализации разработанной системы: подготовительно-стимулирующем, мировоззренчески-когнитивном, личностно-позиционном, деятельно-поведенческом, рефлексивно-коррекционном. Обеспечение формирования компонентов этической компетентности будущих учителей физической культуры осуществлялось по следующим направлениям: углубление этическими вопросами содержания учебных дисциплин и курсов; внедрение специально разработанного интегрированного курса «Этическая компетентность учителя физической культуры»; организация этически направленной внеаудиторной деятельности; обеспечение приобретения студентами опыта профессионально-этического поведения и деятельности во время прохождения педагогической практики; стимулирование студентов к профессионально-этическому самосовершенствованию.

Ключевые слова: система, этическая компетентность, будущий учитель, физическая культура, методы обучения.

Bezyazychnyy B. I. Realization of system of formation of ethical competence of future teacher of physical culture.

The article is devoted to the problem of introduction of system of formation of ethical competence in process of vocational training of future teachers of physical culture. The author considered features of application of the corresponding forms and methods of the organization of teaching and educational process at consecutive stages of realization of the developed system: preparatory stimulating, world outlook – cognitive, personal and position, active and behavioral, reflexive and correctional. Ensuring formation of components of ethical competence of future teachers of physical culture was carried out in the following directions: deepening by ethical questions of the maintenance of subject matters and courses; introduction of specially developed integrated course "Ethical Competence of the Teacher of Physical Culture"; the organization ethically the directed out-of-class activity; ensuring acquisition by students of experience of professional and ethical behavior and activity during passing of student teaching; stimulation of students to professional ethically self-improvement.

Key words: system, ethical competence, future teacher, physical culture, training methods.

Постановка проблеми. В умовах соціокультурних, політичних та економічних трансформацій в Україні, поряд із позитивними тенденціями, мають місце і такі негативні явища, як прагматизація свідомості, знецінення моральної сфери життя людини. По мірі становлення демократичного суспільства в нашій країні, невід'ємною складовою має стати інституціональна мораль, має відбутися перехід від індивідуальної моралі до соціальної. З огляду на це, моральна складова стає все більш затребуваною в сучасному суспільстві: розвиток і демократизація суспільних відносин вимагають відповідної соціальної і моральної регуляції, і, як наслідок, виховання і розвитку етичної компетентності майбутнього вчителя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволив виявити напрями наукових досліджень, пов'язаних з розв'язанням проблеми формування етичної компетентності майбутніх учителів: теоретико-методологічні основи професійної підготовки майбутніх учителів (О. Ажиппо, В. Євдокимов, О. Іонова, В. Кремень, В. Паламарчук, В. Підкасистий, О. Попова, І. Прокопенко, А. Троцько та інші); професійна підготовка майбутнього вчителя на засадах компетентнісного підходу (С. Бондар, Н. Бібік, Г. Васянович, М. Головань, О. Дубасенюк, О. Овчарук, О. Пометун, О. Пехота та інші); формування морально-духовної й етичної культури особистості (Т. Аболіна, В. Бакштановський, В. Бачинін, В. Біблер, Н. Лавриченко, Є. Силаєва, К. Слесик, В. Сухомлинський, Т. Хайруліна, І. Харламов, Г. Шевченко, А. Шемшуріна та ін.).

Мета статті – висвітлення технологічних етапів реалізації системи формування етичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Реалізація розробленої нами системи формування етичної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури відбувалася на підготовчо-стимулювальному, світоглядно-когнитивному, особистісно-позиційному, діяльнісно-поведінковому, рефлексивно-корегуальному етапах, які визначено на основі врахування змісту досліджуваної якості, логіки, змісту та структури процесу професійної підготовки майбутнього вчителя зазначеного фаху. Метою підготовчо-стимулювального етапу було забезпечення усвідомлення студентами етичної компетентності як професійно значущої якості, стимулювання в них професійної спрямованості на оволодіння етичною компетентністю; вироблення прагнення студентів до професійно-етичного розвитку й саморозвитку через впливи на їхню емоційно-почуттєву сферу; створення педагогічних умов і розробка навчально-методичного інструментарію для успішної реалізації розробленої системи формування етичної компетентності студентів. На підготовчо-стимулювальному етапі запровадження технологічної складової розробленої нами системи формування етичної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури вже на I курсі студенти під час лекції «Педагогічна професія й сучасність» (курс «Основи педагогічної майстерності») отримали цільову установку на оволодіння вчительською професією в цілому й оволодіння нормами професійної етики, підготовки до здійснення морального виховання учнів зокрема, на усвідомлення соціальної ролі вчителя фізичної культури на сучасному складному етапі розвитку нашого суспільства щодо підвищення рівня етичної культури населення, гармонізації духовного й фізичного розвитку молодого покоління. Зауважимо, що для реалізації мети й завдань як підготовчо-стимулювального етапу, так й інших етапів технологічної складової розробленої системи на семінарсько-практичних заняттях і під час організації поза аудиторної навчальної й виховної роботи широко застосовували інтерактивні методи, серед яких особливого значення надавали ігровим. Навчальні сюжетно-рольові й ділові ігри дають можливість внести в навчання предметний і соціальний контексти майбутньої професійної діяльності вчителя. Такі ігри сприяють поглибленню розуміння соціального змісту професійної діяльності вчителя, дають можливість змодельувати систему відносин між суб'єктами педагогічного процесу відповідно до норм професійно-педагогічної етики.

Ділові ігри об'єднують в собі як емоційні (ситуація успіху, цікавість викладення матеріалу, моменти змагань), так і проблемно-пошукові (постановка в ситуацію вибору, самоаналіз, нестандартність пропонованих у грі завдань, поступове

підвищення їх важкості) стимули для активізації діяльності в різних видах професійної підготовки, у тому числі для оволодіння етичною компетентністю. У контексті нашого дослідження особливе значення гри вбачаємо в тому, що участь у грі надає можливість студентам набувати досвіду етичної взаємодії, сприяє розвитку таких професійно-моральних якостей, як: справедливість, чесність, відповідальність, комунікативність, тактовність та інші. При проведенні таких ігор ми дотримувалися сукупності вимог [3]:

- цілісність імітації професійної сфери: гра повинна мати загальний сюжет або тему, які визначаються типом професійної діяльності й завданням, що стоять перед учасниками;
- спрямованість на співпрацю: кожний учасник гри має відчувати себе членом команди, відповідальність за колективний результат;
- проблемність ігрового задуму: гра повинна включати проблемні ситуації для формування в студентів способів творчих дій у процесі взаємодії й спілкування;
- етизація взаємостосунків студентів: під час гри її учасники повинні суворо дотримуватися правил заходу та норм професійної етики.

Також важливе місце на заняттях на всіх етапах реалізації технологічної складової розробленої системи формування етичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури відводили запровадженню тренінгів професійно-етичної спрямованості, які орієнтували студентів на розвиток етичної компетентності (оволодіння етичними знаннями, формування готовності до виконання етичних дій і вияву морально-етичних якостей). Такі тренінги давали можливість трансформувати набуті професійні установки, знання й уміння з навчального рівня на квазіпрофесійний і професійний рівень, адже метою тренінгів, застосованих у процесі експериментальної роботи, було стимулювання мотивації студентів до оволодіння етичною компетентністю, формування етичних знань, умінь і навичок, розвиток особистісних професійно-етичних якостей, а також їх корекція.

У поза аудиторній виховній діяльності використали в межах академічних груп такі форми виховної роботи, як педагогічні інформації, усні журнали, дискусії, диспути, творчі вечори, конкурси професійного спрямування, які виявилися досить ефективними для формування досліджуваного нами феномену. Також була організована робота, спрямована на пошук інформації з першоджерел; збирання інформаційних матеріалів щодо практичної реалізації проблеми. Систематизацію інформації з першоджерел студенти здійснювали шляхом складання картотеки щодо проблеми («Книжкова полиця вчителя»), анування провідних ідей («Перлинки для вчителя»), збирання та розробка власної «Скарбнички вчителя» (заповіді педагогічного спілкування, поради молодому вчителю тощо). Метою світоглядно-когнітивного етапу було формування етичної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури шляхом набуття студентами необхідних знань щодо професійної етики вчителя (знань про професійно-етичні категорії й норми, суть етичної поведінки вчителя тощо), поглиблення професійно-етичного світогляду. Формуванню етичної складової професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури найбільшою мірою, на наш погляд, сприяє реалізація освітнього потенціалу таких курсів, як «Основи педагогічної майстерності», «Теорія виховання», «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Педагогічна етика», «Педагогічна деонтологія», «Основи філософії», «Філософія освіти», курси культурологічного змісту. Дисципліни, які складають той чи інший цикли навчального плану, впливають інтегративно або окремо на формування досліджуваного феномену й забезпечують за допомогою різних способів і форм професійну підготовку. Пріоритетність окремих дисциплін для формування в студентів готовності до етично обґрунтованого вирішення професійних завдань як складової етичної компетентності визначали на таких засадах: аналіз змісту дисципліни в контексті теоретичного підґрунтя етичної компетентності; урахування особливостей організації навчального процесу в межах тієї чи іншої дисципліни; визначення ступеня вияву особистісно орієнтованого характеру відносин між суб'єктами освітнього процесу.

Для поглиблення етичних знань, надання їм дієвості й професійно-методичного спрямування було розроблено інтегрований спецкурс «Етична компетентність учителя фізичної культури», який був запроваджений на 4-му курсі. Спецкурс передбачав інтеграцію знань із професійної етики, деонтології, психології, педагогіки, педагогічної конфліктології, правових дисциплін. Зміст спецкурсу представлено теоретичним і практичним модулями. Теоретичний модуль спецкурсу «Теоретичні основи етичної компетентності вчителя фізичної культури» передбачав засвоєння знань, основні з них такі: а) сутнісно-змістова характеристика етичних понять; б) методологічні та теоретичні знання щодо поведінки вчителя в різних ситуаціях (проблемних (педагогічні колізії), екстремальних (ситуації ризику), конфліктних, морального вибору); в) норми й правила поведінки вчителя із суб'єктами педагогічного процесу (учнями та їхніми батьками, колегами); г) знання нормативно-правової бази професійної діяльності; д) методичні знання щодо виховання етичної культури школярів. Практичний модуль спецкурсу був спрямований на опанування інтелектуально-логічними, комунікативно-емпатійними, конструктивно-організаторськими, регулятивно-вольовими, рефлексивно-етичними, етико-методичними вміннями, зокрема вміннями аналізувати причини порушення вчителями норм професійної етики, педагогічного такту, уміннями визначати стратегічні й тактичні цілі діяльності вчителя з виховання в учнів етичної культури. Розроблений спецкурс передбачав застосування різноманітних форм і методів навчання, які сприяють ефективному формуванню етичної компетентності студентів, серед яких: лекції, семінари, екскурсії, домашня самостійна робота, виконання індивідуальних завдань, залік, консультація.

Метою особистісно-позиційного етапу реалізації системи формування етичної компетентності майбутніх учителів було виявлення студентами професійно-етичної позиції на основі формування моральних переконань і етичних установок, яка виявляється в ставленнях майбутніх учителів до суб'єктів педагогічного процесу. Із метою спонукання студентів до виявлення професійно-етичної позиції застосовували професійно-етичні ситуації різних типів, залучали майбутніх учителів до вирішення моральних проблем, а також застосовували сюжетно-рольові та ситуативно-рольові ігри, ігри-драматизації тощо. Варто відзначити, що стимулювання розвитку в студентів потреби в становленні професійно-етичної позиції, як важливого чинника для формування етичної компетентності, вимагало використання в експериментальній роботі різноманітних активних методів і форм роботи (мозкового штурму, різнопланових ділових ігор, тренінгів тощо), створення проблемних педагогічних ситуацій, що давало змогу майбутнім учителям усвідомити суперечність між бажаним і реальним станом сформованості в себе професійно-етичної позиції як складника етичної компетентності.

У поза аудиторній діяльності для студентів організовувалися круглі столи на різні теми: «Взаємозв'язок етичної компетентності й продуктивності в діяльності вчителя», «Як учителю стати для учнів прикладом високоморальної людини?» тощо. Так, на засіданнях круглого столу на тему «Психологічний портрет учителя фізичної культури» студентам пропонували створити уявний психологічний портрет ідеального у світлі виявлення професійно-етичної позиції вчителя, визначити та схарактеризувати його особливі властивості. Треба зазначити, що на особистісно-позиційному етапі реалізації системи формування етичної компетентності студентів прагнули забезпечити набуття майбутніми вчителями досвіду цілепокладання. Для відпрацювання необхідних для цього вмінь студентам пропонували визначити найбільш актуальні для них проблеми, які заважають їм перейти на позицію професійно-етичної взаємодії. Потім студентів, об'єднавши в малі групи, залучали до розробки конкретних програм, спрямованих на розв'язання однієї з цих проблем. Зокрема це передбачало визначення ними проміжних цілей і конкретного механізму, засобів їх досягнення, а також формулювання власних рекомендацій, які допоможуть їм відмовитися від неправильних уявлень, застарілих стереотипів і «підштовхнуть» до активних змін у напрямі формування професійно-етичної позиції.

Експериментальна робота на діяльнісно-поведінковому етапі передбачала залучення студентів до різних видів діяльності для формування етичних умінь, навичок і звичок та набуття досвіду професійно-етичної поведінки. Особливу увагу під час експериментальної роботи з формування в студентів етичної компетентності приділяли оволодінню студентами способами професійно-етичних дій і мікротехнологіями, наприклад, методом етичного аналізу власної поведінки як професіонала, учинків, результатів діяльності; технологією пошуку шляхів реалізації етично адекватного рішення щодо стратегії й тактики поведінки в ситуаціях морального вибору. У процесі формування етичної компетентності майбутнього вчителя прагнули створити умови, які б забезпечували розвиток його загальних здібностей – творчих, комунікативних, рефлексивних. Так, інтелектуально-логічні вміння (аналізувати, зіставляти й порівнювати педагогічні факти та явища, давати їм оцінку, аргументувати своє ставлення до них тощо) формували в процесі вирішення конкретних ситуацій, «мозкового штурму», що сприяли обміну інформацією, створення проблемних ситуацій. Як свідчать наші спостереження, конфлікти на уроках, відмова виконувати вправи, негативне ставлення до занять часто пов'язані з невмінням учителя організувати продуктивне спілкування. У процесі дослідження встановлено, що вчителі з низьким рівнем етичної компетентності не в змозі створити на уроці атмосферу творчого спілкування, налагодити необхідні продуктивні мовно-рухові контакти й тому прагнуть компенсувати недоліки, які виникають на уроках фізичної культури, дисциплінарною дією, вимогою беззаперечною підпорядкування, обмеженням творчої активності учнів.

Тому в процесі експериментальної роботи особливу увагу приділяли виробленню в студентів умінь спілкування на етичних засадах. Складові феномену спілкування – стосунки, як змістовий бік процесу, й взаємодія, як форма його вияву стосовно уроку фізичної культури – припускають наявність властивих тільки цьому виду педагогічної діяльності своєрідного арсеналу засобів спілкування, притаманних у професійній діяльності вчителю фізичної культури, зокрема: мовні команди, звукові й зорові сигнали, професійна жестикуляція, характерна міміка, відтворення окремих компонентів рухової композиції [1]. Своєрідність педагогічної діяльності вчителя фізичної культури полягає, передусім, в особливостях взаємодії з учнями й у специфічності стосунків педагога й вихованця в процесі спілкування. У реалізації рухової комунікації часто основна роль належить здійсненню мовно-рухових і сигнальних контактів, що зумовлюють продуктивність педагогічної взаємодії вчителя фізичної культури з учнями, якої можна досягти лише за умови дотримання професійно-етичних норм спілкування.

Для вироблення комунікативно-емпатійних умінь (уміння взаємодіяти з людьми, тактовно висловлювати свою думку й слухати співрозмовника, толерантно ставитися до думки опонента; навички ведення дискусії, підтримання будь-кого в скрутну хвилину, помічання й виділення різних властивостей людей, емоційного оцінювання ситуації, події; співпереживання проблемам інших людей) використовували дискусійні методи, спонукали студентів до висловлювання оцінних суджень, залучали до колективних форм навчальної й поза аудиторної роботи. Для формування перцептивних та емпатійних умінь студенти виконували вправи на складання психолого-педагогічної характеристики людини за її фотозображенням. Дивлячись на фото, студенти ділилися своїми враженнями й намагалися визначити основні психологічні особливості та риси характеру, притаманні людині, зображеній на фото. Після цього студентів знайомили з реальною психолого-педагогічною характеристикою цієї людини. Програма експерименту передбачала не тільки засвоєння студентами теоретичних знань, що характеризують етичну компетентність майбутнього вчителя фізичної культури, але й оволодіння технологіями їх практичного застосування, формування на цій основі у випускника ефективних засобів професійного самовизначення й саморозвитку. Підвищенню етичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури значною мірою сприяла участь в органах студентського самоврядування. Важливим напрямом у роботі студентського самоврядування були організація й проведення заходів, які орієнтовані на розвиток моральних і професійно-етичних якостей студентів. Традиційними заходами в цьому аспекті були загальноуніверситетські заходи: «Ушанування пам'яті В. Сухомлинського», «Сквородинівські читання», «Тиждень А. Макаренка», «Конкурс педагогічної майстерності» та інші.

Досить ефективними виявилися індивідуальні доручення й завдання студентам, що давали можливість формувати в майбутніх учителів такі морально-етичні якості, як добротність, відповідальність, ініціативність. Також студентів усіх експериментальних груп стимулювали до участі у волонтерському русі, який останнім часом набуває все більшого поширення. Доручення, які виконували студенти, були пов'язані з наданням психологічної, моральної, емоційної, побутової допомоги дітям, інвалідам, літнім людям та іншим верствам населення, які потребували підтримки. У процесі виконання різноманітних доручень студенти набували досвіду етичної поведінки. Тому при організації роботи студентського самоврядування прагнули, щоб студенти відчували й бачили практичну значущість своєї діяльності. Особлива увага була приділена організації проходження студентами всіх видів педагогічної практики (пропедевтичної – II-III курс, професійно-педагогічної – IV-V курс), яка дала студентам можливість випробувати й оцінити власний рівень етичної компетентності, проявити значущі для професійно-педагогічної діяльності особистісні етичні якості, визначити та скорегувати власний стиль поведінки відповідно до професійної етики в реальних шкільних умовах.

Студентам під час проходження практики після ознайомлення з досвідом виховної роботи вчителів і класних керівників пропонували такі завдання: скласти план бесіди з учнем для з'ясування причин відхилень у його поведінці; скласти

психолого-педагогічну характеристику учня; провести бесіду з батьками «важкого» учня; підготувати та провести батьківські збори (наприклад, на тему «Причини конфліктів батьків і дітей»); розробити власну модель етичної взаємодії з учнями, членами педагогічного колективу.

Мета рефлексивно-корегувального етапу полягала в залученні студентів до рефлексивної діяльності в процесі професійної підготовки, корекції змісту, форм і методів формування етичної компетентності студентів на основі оцінки викладачем і самооцінки майбутніми вчителями сформованості цієї компетентності. Реалізація мети рефлексивно-корегувального етапу розробленої системи вимагала вирішення таких завдань: 1) стимулювання майбутніх учителів до самоаналізу та самооцінки власної діяльності; 2) оволодіння студентами методикою діагностики, рефлексивного аналізу; 3) допомога студентам в організації професійного самовиховання; 4) унесення коректив до організації подальшої роботи як викладачів, так і студентів з урахуванням недоліків і прорахунків, які були виявлені. Для вирішення цих завдань на заняттях або під час самостійного опрацювання навчального матеріалу, наприкінці вивчення певної теми було широко запроваджено оцінювання відповідей товаришів і само оцінювання, що давало можливість залучати студентів до конструктивного аналізу індивідуальної та колективної діяльності, виявлення помилок, знаходження способів їх усунення в подальшій діяльності та шляхів коригування своїх дій. Рефлексивно-корекційні вміння включають уміння проводити рефлексійні дії, здійснювати профілактичну й корекційно-педагогічну роботу з учнями. З огляду на це та з урахуванням висновків, що були зроблені на підставі аналізу наукової літератури [2; 4], студентам було запропоновано скласти «Дорожню карту професійного самовдосконалення» (програми професійного самовиховання), спрямованої, зокрема, на запобігання порушень професійної етики та корекції моральної поведінки. Із метою самопізнання та самовизначення студентів навчали здійснювати самодіагностику. Для цього ознайомили їх із різними видами діагностичного інструментарію, а також розробили для них завдання, за допомогою яких можна проводити самоаналіз знань і вмінь.

ВИСНОВКИ. Результати реалізації системи формування етичної компетентності майбутніх учителів фізичної культури підтвердили висновки вчених, результати освітньої практики педагогічних ВНЗ України й останніх дисертаційних робіт із проблеми морально-етичного виховання студентської молоді стосовно того, що найбільш оптимальними засобами, які ефективно впливають на морально-етичну поведінку, є заняття фізичними вправами, участь у спортивно-масовій роботі, заняття в спортивних секціях, а також культурно-освітня й інформаційно-просвітницька робота, засоби фізкультурно-спортивної інформації, зустрічі з відомими спортсменами, самовиховання та самовдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ажиппо О. Ю. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих педагогічних навчальних закладах: монографія / О. Ажиппо. – Х. : Вид-во Вировець А. П. Вид. група «Апостроф», 2011 – 282 с.
2. Леванова Е. А. Технология конструктивного взаимодействия педагога с подростком : [метод. пособ.] / Е. А. Леванова. – М. : Связь-Принт, 2002. – 224 с.
3. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; За ред. О. І. Пометун. – К.: А.С.К., 2005. - 192 с.
4. Селевко Г. Современные образовательные технологии: уч. пос / Г. Селевко. – М.: Нар. образование, 1998. – 256 с.

Билоконь В.К.

Национальный Технический университет Украины "КПИ"

ПРИНЦИПЫ ВОСПИТАНИЯ ФИЗИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ СТУДЕНТОВ, ЗАНИМАЮЩИХСЯ В ТЕХНИЧЕСКОМ ВУЗЕ

Рациональное распределение физических упражнений в процессе занятий физической культурой в течении учебного года, обеспечивает развитие физических качеств студентов.

Ключевые слова: физические качества, обучение, воспитание, педагогические воздействия.

Билокон В.К. Принципы виховання фізичних якостей студентів, що займаються в технічному ВНЗ.

Рациональний розподіл фізичних вправ в процесі занять фізичною культурою в перебігу навчального року, забезпечує розвиток фізичних якостей студентів.

Ключові слова: фізичні якості, навчання, виховання, педагогічні впливи.

Bilokon V.K. Principles of education of physical qualities of students occupying in technical institution of higher learning. *The relevance of education and development of the physical qualities of physical ability appears as a holistic process that combines separate, interconnected aspects of the improvement of the physical nature of man. Principles of education of physical qualities reveal the general provisions on the management of this process; formulate their methodological requirements, based on the laws of the unity of physical abilities and education of physical qualities. However, some characteristics of the present situation of these principles, and the inherent learning motor actions, reflecting a materialistic basis for the unity of training and education. Among the basic principles of education of physical qualities distinguish: the principle of correspondence pedagogical influences the age peculiarities of students, the principle of developing the effect of pedagogical influences, the principle and the principle of the dual impact of variability solutions motor tasks. The correspondence principle of pedagogical influences the age peculiarities of formulating its position on the basis of laws heterochrony development of physical abilities and necessarily implies the selection of sensitive periods in the process of education of physical qualities. The principle requires compliance with the direction of pedagogical influences on forward-looking in its development agencies, design and implementation of individual approach in the development of physical abilities.*

Key words: physical qualities, training, pedagogical impact.